

נהגות אורות של אמונה לדרך החיים

ההתמא

מלוקט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אביחצירא שליט"א

גיליון ד פרשת תזריע מצורע תשפ"ו

בצל האמונה

פרקי חיזוק לחיים של רוגע ושלווה

להניח את החבילה: איפה נגמרת העבודה ומתחיל הביטחון?

ההשתדלות היא רק "לבוש"

בכל בוקר כשאדם יוצא למלאכתו הוא עומד מול שאלת השאלות עד היכן מוטלת עליו חובת ההשתדלות ומתי עליו פשוט להרפות ולסמוך על ה'. התשובה היסודית והעמוקה לכך נמצאת בדברי בעל המאור עיניים (אורח) המבאר כי שפע הפרנסה תלוי אך ורק במידת הביטחון של האדם. ההשתדלות והעסקים הגשמיים אינם אלא "לבוש" חיצוני לשפע העליון.

מי שבוטח בסיבות החיצוניות מביא את ההשפעה לבחינת צמצום. לעומתו מי שבוטח בה' יתברך בביטחון גמור מרוויח את לחמו ללא עמל וטורח רב כי שפע הפרנסה יורד אליו ללא השתלשלות וצמצומים. עד כדי כך גדולה מעלת הביטחון שהרה"ק רבי יחזקאל משינאווא ע"ה הביא בשם הרה"ק בעל האורח ישראל מאפסא ע"ה שעצם הלימוד בספר חובות הלבבות בשער הביטחון מהווה סגולה לפרנסה.

השקית הכבדה שעל העגלה

אם כן נשאלת השאלה מדוע בכלל אנו צריכים לעשות השתדלות. הסיבה לכך נעוצה בחטאו של אדם הראשון. מתחילה היה אדם הראשון יושב בגן עדן והיו מלאכי השרת צולים לו בשר ומסנגים לו יין כמאמר הגמרא במסכת סנהדרין (ג. טז.). אך משחטא נגור עליו בועת אפיך תאכל לחם. מקור הדבר מפורש בספרי (ראה קב) על הפסוק וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה שמלמד כי אי אפשר לשבת בטל אלא חובה לעשות איהו עסק.

אך דא עקא שטרדות העולם הזה מטשטשות את הגבולות והאדם שוכח שהעסק הוא רק לבוש ומתחיל לשאת את כל דאגות הפרנסה על גבו. את המצב הזה מתאר המגיד מדובנא ע"ה (אוהל יעקב יתרו) במשל נודע על עני שהיה הולך בדרך וחבילתו הכבדה על שכמו. עבר במקום סוחר עשיר במרכבה והעלה את העני לעגלתו. לתדהמת הסוחר גם לאחר שהתיישב העני בקרון הוא המשיך לשאת את החבילה הכבדה על כתפיו. אמר לו הסוחר הלא העגלה ממילא נושאת אותך ואם כן הנה את החבילה בתוכה. והממשל מעורר שכן לאחר שכל העולם כולו נישא על ידי הקדוש ברוך הוא כמאמר הכתוב (ישעיהו מג. ד) 'אני עשיתי ואני אשא' אם כן מה לך לדאוג על משא חבילתך האיטית השלך אותה על ה' והוא יכלכלך.

מלאכים נכנסים לחנות

על מידת הביטחון המופלאה הזו היה אמר הרה"ק רבי נחום מטשערנאביל ע"ה כי אדם שפותח את דלת חנותו לרשות הרבים מתוך מחשבה שכן ימשוך לקוחות הרי הוא מחוסר אמונה. עליו להאמין שהקונים יבואו גם אם פתחו יהיה מן הצד שכן עם כל קונה הולכים שני מלאכים המכוונים אותו לאיזו חנות ילך ויקנה את הסחורה. כשסיפר זאת הרה"ק בעל השפע חיים מקלויזנבורג ע"ה הוסיף שמצא לדברי הרבי מטשערנאביל מקור קדום בספר חסידים (סיפון שט) המגלה, כי סוחר שהשעה משחקת לו מזמין לו הקדוש ברוך הוא מלאכים הממונים עליו הנכנסים בלב אנשים ומכוונים אותם לבוא ולקנות דווקא מאותו סוחר.

המשך בעמוד הבא

נהירין פניני דעת לנתיבות חיי היום

האוצר שמסתתר בתוך שעות העבודה שלך

בספרו חפץ ה' את דבריו מביא המאור ושמש (בהקדמה) המקשה על מאמר התנא במסכת ברכות (פ. ב.) בו אנו אומרים בכל יום אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר. הרי ברור שלעמל תורה יש שכר ולדברים בטלים אין ומה החידוש כאן.

מפרש החפץ ה' שגם כשאדם עובד ה' מוכרח לעסוק במעט דרך ארץ לפרנסתו כל טרחו נחשב לצורך התורה. לכן מגיע לו שכר אפילו על זמן המשא ומתן. משמעות המילים אני עמל והם עמלים היא שאני עובד בעסקים בדיוק כמותם אבל אני מקבל שכר על עמלי הגשמי כי הוא משמש כהנה לתורה ואלו הם עמלים רק בשביל לאסוף הון.

על פי זה מבאר המאור ושמש את הפסוק אם בחקותי תלכו שמילת בחקותי פירושה בשביל בת חקותי. אם תלכו למלאכתכם רק בשביל שתוכלו אחר כך לעסוק בתורה אזי בדרך ה' את מעשי ידיכם ולא תהיו טרודים.

קדושה שפושטת לכל היום

חיזוק עצום לכך מביא השם משמואל (צו תרע"ז) מתוך הגמרא במסכת גיטין (מג. א.) הגמרא אומרת שאדם המקדש אשה שחזיה שפחה וחזיה בת חורין הקידושין חלים משום שהמקדש עשה את כל מה שביכולתו ולא שייר בקניינו דבר. לכן ברגע שהיא משתחררת פושטים הקידושין בכולה.

הוא הדין אומר השם משמואל לאנשים הטרודים על המחיה ועל הכלכלה. אם אדם עושה כל מה שאפשר לו וקובע עתים לתורה אפילו מעט הוא למעשה מקדש את כל מה שהוא יכול. בזכות אותו מעט הוא מקדש ושוב פושטת הקדושה והברכה בכל היום כולו גם בשעות שהיה בעבודה.

הוראה למעשה:

המלאכה והפרנסה אינן 'הפרעה' לחיים הרוחניים שלך אלא הן חלק בלתי נפרד מהם. כשאתה עומד מאחורי הדלפק בתנות או יושב לנהל את חשבונות הבית אל חרגיש שאתה מחוץ לתחום הקדושה. קבע לעצמך אפילו חצי שעה ביום של לימוד נטו שבה אתה מנותק מכל טרדות העולם ודע שזמן האיכות הזה פושט את הקדושה וצובע את כל שעות העבודה והעמל שלך באור ענק של עסק התורה.

כמה פעמים אנתו חוזרים הביתה אחרי יום עבודה מתיש, מסתכלים על השעון ומרגישים צביטה בלב? הרי רוב היום היינו שקועים במסחר, בסידורים ובמדרף אחרי הפרנסה, והזמן שנשאר לנו לפתוח ספר הוא כל כך מועט. ההרגשה הטבעית והמתסכלת היא שאנחנו "מפסידים" את החיים האמיתיים, וששעות העבודה שלנו הן פשוט זמן מבזבז מבוזבז רוחני.

אבל ספרי החסידות באים ללמד אותנו בדיוק את ההפך.

לקבל שכר על הזמן שבעסק

במשנה במסכת אבות (פ"ב משנה טו) אנו לומדים אם למדת תורה הרבה, נותנים לך שכר הרבה, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעלתך. המשנה הזו מעוררת שאלה חזקה. הרי יהודי נדרש ממילא לעסוק בתורה יומם ולילה ומה שייך להזכיר כאן לשון של ריבוי בלימוד. ועוד קשה מדוע קורא לו התנא בשם בעל מלאכתך הרי מדובר באדם שלומד תורה ולא עוסק במלאכה כלל.

אלא שכאן טמונה הבטחה אדירה ומרגיעה. למדת תורה הרבה הכונה היא לאדם שעוסק ביומיום במלאכתו אך מקדיש את זמנו הפנוי לתורה גם כשקשה לו. לאדם כזה נותנים שכר הרבה גם על כל השעות שבהן עבד והתייגע במסחר. הסיבה לכך היא שהכל הולך אחר כוונת הלב. כפי שאמרו חז"ל (ברכות ג. א.) שחשב אדם לעשות מצווה ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה. מכיוון שברור לכל שאם היה יכול הוא היה לומד כל היום הרי ששכרו מרובה וגדול הרבה יותר משעות לימודו בפועל.

ההיגיון מאחורי זה פשוט ונפלא. כל יהודי נשלח לעולם הזה כדי לעשות את שליחות בוראו. דרכו של כל משלח היא לשאת בכל "הוצאות הדרך" של שליחו כדי שיוכלו לבצע את המשימה ברוגע. לכן כשיהודי טורח במלאכתו כדי שיהיה לו יישוב הדעת לעבוד את ה' הוא מקבל מבורא עולם את כל ההוצאות וישולם לו שכר על פעולתו הגשמית כאילו ישב ועסק בה בתורה.

העמל הגשמי שהופך לתורה

אבל איך תכלס שעות של משא ומתן הופכות למצוות תלמוד תורה? את הסוד הזה ביאר האור החיים הקדוש ע"ה

גודל הזהירות בכבוד התפילה

איחור של רגע אחד

התפילה היא מן הדברים העומדים ברומו של עולם ואם היה נותן האדם את דעתו על כך שכל ההשפעות הטובות באות עליו מכוח התפילה הוא היה מתאמץ ומשתדל שתהיה תפילתו תתנונים מעמקי ליבו ולא כמי שמבקש לצאת ידי חובתו.

מסופר על יהודי שלא היה מקפיד כלל על זמני התפילה וכשהיו מוכיחים אותו על איחוריו היה הגיל לפטור אותו באמירה פאן בכך מאומה אם הוא מקדים או מאחר מעט ובלבד שמתפלל הוא את סדר התפילה. והי היום ושיריפה פרצה בבית העסק שלו. למרות שהזמין מיד את מכבי האש התאחרו הללו מעט ועד שהגיעו באיחור של מספר דקות בלבד כבר כילתה האש את כל עסקיו ורכושו. מאותו זמן התעורר בליבו שלפנעמים איחור של רגע אחד יכול להמית או להחיות ומאז היה זהיר מאוד להקפיד על זמני התפילה ולא לזלזל אפילו ברגע אחד.

סוד האסיפה של שמע ישראל

מעבר לעצם העמידה בזמנים ישנה עבודה פנימית עמוקה בעת קריאת שמע והיא הכללת עצמנו עם כלל ישראל. הרד"ק ותרגום יונתן על הפסוק וישמע שאל את העם (שמואל א טו. ד) מסבירים שהמילה שמע היא לשון התאספות והתחברות. כך גם הריקאנטי (פרשת ואתחנן) מבאר שקריאת שמע נועדה ליחד ולחבר את כל הבחינות בלי פירוד תחילה.

הספר חרדים (פרק עז) המובא בשל"ה הקדוש (מסכת יומא) מדייק מהפסוק והוא באחד (איוב כ. י) שהקדוש ברוך הוא אינו משרה שכנינו אלא באחד כלומר רק כשיש ייחוד הלבבות ואין בישראל קנאה ושנאה. על כך כל אחד בעת קריאת שמע צריך ליחד את לבו עם כל עדת ישראל ולדבר אליהם באומרו שמע ישראל כלנו מתאספים באהבה וקשר לב אחד בלי קנאה ושנאה ורק עתה אנו ראויים לקבל את ייחוד אלוהינו עלינו באומרו ה' אלהינו ה' אחד.

השכינה מקדימה לבוא לבית הכנסת

קודם התפילה אנו מקדימים לקרוא קריאת שמע. בתקוני זוהר (תיקון י"ח) מובא שבאמירת שמע ישראל אנו מזמינים את הקדוש ברוך הוא לרדת אלינו לתפילתנו. על פי זה מובנים היטב דברי חז"ל במסכת ברכות (ג. ב) כי בשעה שהקדוש ברוך הוא בא לבית הכנסת ולא מצא שם עשרה מיד הוא כועס.

הגר"א בביאורי אגודות מסביר שהכוונה היא אם אינו מוצא עשרה בבואו לבית הכנסת בדיוק בשעת קריאת שמע הרי אז הוא כועס. כי אף שדרך השכינה להקדים ולבוא עוד קודם הכנסות עשרה מכל מקום בשעת קריאת שמע שבה מזמינים את המלך בכיבוד כבר דרכו לבוא ולשכון בקרב העשרה ולפיכך מתעורר הכעס אם לא התאספו ישראל יחד בשעה זו. זאת בשונה ממקום שעוסקים בו בתורה שעליו אמרו במסכת ברכות (ג. א) קרמה שכנינא ואינא שבו מקדימה השכינה לבוא גם קודם שבאו עשרה.

הנקודה לחיים:

התפילה שלנו אינה רק משימה פרטית אלא אירוע של חיבור עם כלל ישראל. כשאתה צועד לבית הכנסת קבל על עצמך מצוות עשה של ואהבת לרעך כמוך ונקח את הלב מכל הקפדה על יהודי אחר. רק כשאתה מגיע בזמן ונבלל בחלק שלם של עשרה מאוחדים ונטולי פירוד השכינה יורדת למקומה ושורה בתוך התפילה שלך ומאירה לך את כל היום כולו.

בצל האמונה

המשך מעמוד קודם

אצבע קטנה על החלון

גישה נדירה ומאירה להשתדלות מציינו אצל מרן הבעל שם טוב הקדוש ע"ה כפי שמוספר בספר דברי יחזקאל (ישע). פעם אחת לא הייתה בכיסו של הבעש"ט אפילו פרוטה אחת וביתו היה ריק לקראת השבת הקרבה. יצא מביתו וניגש לחלון הבית הקרוב נגע בו וניעה קלה באצבעו ומיד פנה והלך לדרכו. בעל הבית שיצא בבהלה נדהם לשמוע שהצדיק זקוק להוצאות שבת ותמה מדוע דפק כל כך חלש וברח מיד.

ענה לו הבעל שם טוב שיעם כל איש הנולד בעולם נולדת פרנסתו אלא שמוחמת החטא צריכים לעמול כדברי חז"ל (קידושין פ"ג. א) שאדם נברא לשמש את קונו ואמור היה להתפרנס בלא צער אך בעונותיו התקיים בנו בועת אפיך תאכל לחם. כיוון שמידת העמל משתנה מאיש לאיש אמר הבעש"ט לשכנו אני גמרתי בדעתי שאיני צריך לעמול רב ולכן רק נעתי באצבע קטנה כהשתדלות מזערית לצאת ידי חובתי. מרגע שעשיתי את המוטל עלי ברור לי שה' יעזור ואין לי שום נפקא מינה אם אתה תיתן לי או מישהו אחר ולכן הלכתי מיד לדרכי.

את עומק ההבדל הזה במידת ההשתדלות הנדרשת מכל אדם ואדם מבאר הערבי נחל (בהגלות). הוא מגלה כי אופן הפרנסה תלוי בשרוש נשמתו של האדם ולכן יש מי שמתפרנס בקלות במקומו ויש מי שמוכרח לנסוע למרחקים ולעמול קשות כדי להביא את לחמו.

המסילת ישרים (פרק כא) קובע בבהירות כי חובת ההשתדלות היא בסך הכל מס שפורע כל המין האנושי אבל לא ההשתדלות מועילה אלא גורת המלך. הרי כבר מראש השנה קצובים מזונותיו של אדם כדברי הגמרא במסכת ביצה (טו. א) ואף אדם אינו נוגע במוכו לחברו כמלוא נימה כנאמר במסכת יומא (ג. ב).

כשאתה יוצא לעבודה וזכור את דברי הר"ה"ק מקוצק ע"ה שפירש את הפסוק (תהלים קכ"ב. ב) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. עבודת הכפיים בלבד צריכה לעסוק במלאכה אך הראש והמחשבה צריכים להישאר דבוקים בה' יתברך. כאשר נשחרר את הדאגה מהראש יוקבע בלבנו הכולל שמכניא הבן איש חי בספרו בני יהודים (ברכות ד. ב): כשאנו אומרים בכל יום 'פוחת את ידך ומשביע לכל חי רצון', אין זה מספיק רק לומר את המילים בפה. העבודה האמיתית היא להאמין באותו רגע באמונה שלמה שכל הפרנסה באה בהשגחתו יתברך בלבד, ולעקור מהלב את המחשבה המוטעית שכוחנו ועוצם ידינו הם אלו שעושים לנו את החיל.

הדרכה מעשית בפרשת השבוע

הסוד שמאחורי המילים שלנו: איך הדיבור בונה (או הורס) אותנו?

כמה פעמים יצאנו משיחה ארוכה ומיותרת והרגשנו ריקנות מסוימת? כולנו מדברים בלי סוף. אנתנו מפטפטים עם השכן, עוסקים בשיחות חולין, וזורקים מילים לחלל האוויר. אבל לעיתים נדירות אנתנו עוצרים לשאול את עצמנו: האם אנתנו מבינים את הכוח העצום שיש לנו בתוך הפה?

פרשת מצורע מגלה לנו שהפה שלנו הוא כלי העבודה הרוחני הכי חזק שיש, ושהוא יכול להביא אותנו למקומות שלא חלמנו עליהם.

התנאי לפתיחת הפה

הפסוק בפרשתנו אומר וצוה הכהן וְלָקַח לְמַטֵּה שְׁתֵּי צִפְרִים חַיֹּת טְהוֹרוֹת (ויקרא י"ד. ד). עיקר עבודת האדם היא להתעצם בקניין של קדושה טהרה ויראת שמים אמיתית. כפי רמת ההתקדשות של האדם כך יש כוח בתורתו לרומם אותו למדרגות גבוהות. אבל מי שלומד תורה שלא בקדושה הרי שתורתו נותנת כוח לחיצונים חלילה.

רמז נפלא לדבר הוא שהאותיות שלפני המילה "תורה" הן האותיות "קדשה". זהו תנאי קודם ללימוד תורה שהאדם יקדש את עצמו כפי יכולתו. על כך גם סידר רבינו הקדוש לפתוח את סדר התורה שבעל פה במסכת ברכות (ב. ב) במילים מאימתי קורין את שמע בערבית כדי לקבל עול מלכות שמים תחילה.

וכן כתב הר"ה"ק מרופשיץ ע"ה (ד"ר קדוש - פר' קדושים) שהאותיות הקדושות נגזרות מחמש מוצאות הפה. המילה "קדושה" עצמה מורכבת מכל חמשת המוצאות כדי לרמוז לאדם שיקדש את פיו ושכל דיבורו יהיה בקדושה יתירה ואז יתקיימו ויאירו בו אותיות התורה בשלמות כי מבלעדי הקדושה אין שום כוח לפתוח את הפה.

איך דיבור הופך ל"מצרים"?

הפה לא נברא באדם אלא כדי לעסוק בתורה ובתפילה ככתוב ודברת בם ולא בדברים בטלים. כאשר אדם מניח חלילה ליצר להיכנס בתוך דיבורו נעשה מכך בחינת "מצרים". הר"ה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זצ"ל (ד"ר קדוש פר' בא) מסביר את הסוד שמאחורי זה. האות מ"ם פתוחה וסתומה רמוזות לפיו של האדם. כדי לומר את האות מ"ם נצרך האדם להשתמש גם במ"ם סתומה וכל עוד אינו מסיים בסתומה אינו יכול לומר את שמה.

הדבר רומז שכאשר אדם פותח את פיו לדבר הוא אינו מסיים את דיבורו עד שסותם את פיו. אך אם הוא מניח לאותיות י' צ' ר' להיכנס בין פתיחת דיבורו לסגירת פיו ומדבר דברים אסורים נעשה מזה המילה "מצרים" כלומר מ"ם פתוחה ומ"ם סתומה וה"צ"ר" ביניהן. זה בדיוק היה הרצון של מצרים לפעול שיהיה הדיבור של עם ישראל בגלות.

משום כך פותחת התורה שבעל פה באות מ"ם פתוחה במילה מאימתי ומסיימת במסכת עוקצין (ט"ז. א) באות מ"ם סתומה בפסוק ה' יברך את עמו בשלום להורות לאדם שכאשר יפתח את פיו ידבר בתורה וכשיסיים יסגור את פיו ולא ייתן ליצר לבוא אל ביתו.

הפגם שמוצריך קורבן דלות

עד כמה תמור פגם הדיבור נוכל ללמוד מדברי הדברי חיים (פר' חחדש). הגמרא במסכת כריתות (א. י) מציינת שהתורה ציוותה להביא קרבן דלות של ציפורים או מנחה רק בשלושה מקרים של טומאת מקדש שבועת העדות ושבעת ביטוי. וקשה מדוע לא ניתנה אפשרות כזו למי שאין ידו משגת גם בשאר חטאים שיביא רק ציפורים.

מתוך הדברי חיים שעניין הקורבן הוא להקריב את נפשו הבהמית לפני ה'. בחטאים רגילים תכלית הקורבן היא שכנגד קרבן הבהמה יקריב החוטא את נפשו הבהמית ולכן הוא חייב להמתין עד שתשיג ידו בהמה ולא יתכפר בציפורים.

אבל בדברים התלויים בפה הרי שזה עיקר כוח האדם כמו שכתוב (בראשית ב. ז) וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה וּבְתָרָם לְרוּחַ מַמְלָא. מי שחוטא בדיבור אינו פוגם בנפש הבהמית שלו אלא פוגם בעצמות הנפש הרוחנית שנוצרה מנפחת פיו של הבורא. לכן כפרת חטאי הדיבור אינה בהנחה אלא בציפורים המרמזות לקול או במנחה שהיא קריבת הנפש הענייה. הקב"ה רצה למהר את טרת הנפש של החוטא בפיו ולכן ציווה שיביא קורבן דלות אפילו אם אינו בהישג יד מיד ללא עיכוב.

הוראה למעשה:

הטח שיחה בטלה מעכב את הפה מלהוציא דברי קדושה כפי שאומר השפת אמת ע"ה (מצורף). זהו התנאי שכפי מה שאדם שומר פיו מדברים בטלים כך הוא יכול לדבר בדברי תורה. לכן כשאנו קוראים בפרשה שקורבנו של המצורע הוא שתי ציפורים עלינו לזכור את כוח הדיבור. כשאנתנו מצליחים לבלום את הפה לפני יציאת מילה מיותרת או חלילה לשון הרע אנתנו לא רק נמנעים מעבירה אלא אנתנו מכינים את הכלי היקר ביותר שלנו להאיר באור התורה והקדושה.